

LV

LV

LV

EIROPAS KOMISIJA

Briselē, 18.12.2009
COM(2009)694 galīgā redakcija

**KOMISIJAS ZIŅOJUMS PADOMEI, EIROPAS PARLAMENTAM, EIROPAS
EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI**

Vīriešu un sieviešu līdztiesība — 2010

{SEC(2009) 1706}

SATURA RĀDĪTĀJS

1.	Ievads	3
2.	Galvenās norises.....	3
2.1.	Nepilnības dzimumu līdztiesības jomā	3
2.2.	Norises politikā un likumdošanā.....	5
3.	Problēmas un politikas ievirzes.....	7
3.1.	Sinerģijas stiprināšana starp dzimumu līdztiesību un nodarbinātību, lai veicinātu atveseļošanos un noturīgu izaugsmi.....	7
3.2.	Atbalsts sievietēm un vīriešiem darba un privātās, un ģimenes dzīves saskaņošanai.....	8
3.3.	Sociālās integrācijas un dzimumu līdztiesības veicināšana	9
3.4.	Ar dzimumu saistīta vardarbības novēršana un apkarošana	9
3.5.	Dzimumu līdztiesības jomā uzņemto saistību pārvēršana darbībā un rezultātos.....	10
4.	Secinājumi.....	10

1. IEVADS

Eiropas Komisija katru gadu iesniedz Eiropadomes pavasara sanāksmei ziņojumu par ES dalībvalstīs gūtajiem sasniegumiem dzimumu līdztiesības jomā un iepazīstina ar turpmākajiem uzdevumiem un prioritātēm. Vīriešu un sieviešu līdztiesība ir pamattiesība un vienots Eiropas Savienības princips. Izmantojot nozīmīgu tiesību aktu kopumu vienlīdzīgas attieksmes jomā un ES politikas virzienos un instrumentos skaidri integrējot izteiktu dzimumu dimensiju, ES ir veikusi būtisku ieguldījumu sieviešu atbalsta veicināšanā un sieviešu un vīriešu dzīves uzlabošanā. Pozitīva tendence ir tā, ka sabiedrībā un darba tirgū aizvien vairāk vērojama dzimumu līdztiesība, neraugoties uz to, ka pastāv dzimumu nevienlīdztiesība, un nelabvēlīgā situācijā atrodas galvenokārt sievietes. Pašreizējā ekonomikas krīze ir radījusi bažas, ka dzimumu līdztiesības jomā sasniegtais ir apdraudēts un ka ekonomikas lejupslīdes sekas vēl vairāk skars sievietes. Ekonomikas lejupslīdi varētu izmantot kā iemeslu, lai ierobežotu vai samazinātu pasākumus dzimumu līdztiesības jomā, un šis risks apstiprinās, analizējot valstu reakciju uz krīzi. Tomēr šajos krīzes laikos rodas vienreizēja iespēja pārmaiņām, jo dzimumu līdztiesība ir priekšnoteikums ilgtspējīgai izaugsmei, nodarbinātībai, konkurētspējai un sociālajai kohēzijai. Politikas veidotājiem ir iespēja īstenot politikas pasākumus, lai darba tirgū un sabiedrībā veicinātu lielāku dzimumu līdztiesību nākotnē.

Kaut gan ekonomiskā un sociālā situācija ir mainījusies, krīze nav pārveidojusi pamatuzdevumus, piemēram, darba tirgu labāka funkcionēšana, ilgtspēja un pietiekama sociālās aizsardzība, sabiedrības novecošana. Pasākumi dzimumu līdztiesības jomā ir daļa no reakcijas, veicot šos uzdevumus, taču krīze pastiprina arī nepieciešamību pēc politiskajiem pasākumiem, kuri ir rentabli.

Eiropas Komisija 2010. gadā no jauna apņemsies veicināt dzimumu līdztiesību, pieņemot stratēģiju dzimumu līdztiesības jomā, kura sekos pašreizējam ceļvedim sieviešu un vīriešu līdztiesībā. Jāmodernizē arī Lisabonas stratēģija izaugsmei un nodarbinātībai, un būtiski ir, ka dzimumu līdztiesības joma tiek nostiprināta ES stratēģijā 2020. gadam. Turklāt 2010. gads ir Eiropas gads cīņai pret nabadzību un sociālo atstumtību, kurā būs akcentēta nepieciešamība pēc efektīviem pasākumiem, lai integrētu neaizsargātākās grupas. Nākamajā gadā ir arī Pekinas rīcības platformas 15. gadadiena, kad jānovērtē progress dažādās rīcības jomās. Tādējādi rodas iespēja veidot spēcīgāku sinerģiju starp dažādām stratēģijām, kas jāpārskata 2010. gadā.

2. GALVENĀS NORISES

2.1. Nepilnības dzimumu līdztiesības jomā

Pastāvošās dzimumu nelīdztiesības apkarošana visās sabiedrības jomās ir ilgtermiņa uzdevums, jo tas saistīts ar strukturālām un uzvedības pārmaiņām un ar sieviešu un vīriešu lomas atkārtotu noteikšanu. Progress ir lēns, un saistībā ar dzimumu līdztiesību joprojām ir nepilnības – tās skar nodarbinātības līmeni, darba samaksu, darba laiku, vadošos amatus, aprūpes un mājsaimniecības pienākumu sadalījumu un nabadzības risku.

Palielinās **sieviešu līdzdalība darba tirgū**, un tā ir pozitīva iezīme, kas atspoguļo būtisku ieguldījumu ES ekonomikas izaugsmē, proti, tā ir ceturrtā daļa no ekonomiskās izaugsmes [rādītājiem] gadā kopš 1995. gada¹. Sieviešu nodarbinātības līmenis pēdējos desmit gados ir palielinājies par 7,1 procentpunktu, un 2008. gadā tas sasniedza 59,1 %, tādējādi gandrīz pietuvinoties Lisabonas mērķim (60 % – 2010. gadā), tomēr dalībvalstu starpā šis rādītājs svārstās, proti, no mazāk nekā 40 % līdz vairāk par 70 %. Ir samazinājusies sieviešu un vīriešu bezdarba līmeņa atšķirība – vidēji no 18,2 % procentpunktiem 1998. gadā līdz 13,7 procentpunktiem 2008. gadā.

Tomēr, pārtraucot šo pozitīvo tendenci, **ekonomikas krīze** ir spēcīgi ietekmējusi darba tirgus un bezdarba rādītājus. Laikposmā no 2008. gada maija līdz 2009. gada septembrim vīriešu bezdarba rādītāji ES līmenī pieauga straujāk (no 6,4 % līdz 9,3 %) nekā sieviešu bezdarba rādītāji (no 7,4 % līdz 9 %). Krīze spēcīgi ir ietekmējusi rūpniecības un celtniecības nozares, kurās nodarbināti galvenokārt vīrieši. Tomēr pēdējos mēnešos tikpat strauji ir pieaudzis sieviešu bezdarba līmenis, kas liecina, ka krīze, iespējams, ir skārusi arī citas nozares, kurā nodarbināti abu dzimumu darba ņēmēji, nevis tikai tās nozares, kurās strādā galvenokārt vīrieši. Turklāt divpadsmit dalībvalstīs bezdarbs joprojām ir lielāks sieviešu vidū. Visbeidzot jānorāda, ka sievietes visbiežāk ir nodarbinātas publiskajā sektorā, tāpēc ir bažas, ka budžeta samazinājuma dēļ atlaišanas nesamērīgi varētu skart sievietes.

Pieredze no iepriekšējām krīzēm liecina, ka liecina vīriešu nodarbinātības rādītāji uzlabojas daudz straujāk nekā sieviešu nodarbinātības rādītāji². To personu vidū, kuras kļūst par bezdarbniekiem, sievietes ir vairāk pakļautas **riskam, ka nebūs iespēju no jauna atrast darbu**. Ekonomikas atveseļošanās periodā ir būtiski pievērst uzmanību bezdarba rādītājiem, taču iespējams, ka ir citas svarīgas, ne tik izteiktas tendences, ieskaitot pārāk lielu sieviešu skaitu ekonomiski neaktīvo personu vidū (vairāk nekā divas trešdaļas no 63 miljoniem ekonomiski neaktīvo personu vecuma grupā no 25 līdz 64 gadiem ir sievietes) vai tādu personu vidū, kuras nodarbinātas nepilnu darba laiku (uz nepilnu slodzi nodarbinātie, kas vēlētos strādāt vairāk), un šīs personas noteikti nav reģistrētas ka bezdarbnieki.

Šķiet, ka sievietes **darba tirgū ir nelabvēlīgākā situācijā**, piemēram, tāpēc ka sievietēm biežāk ir nedroši darba līgumi, nepilna laika nodarbinātība, kas nav labprātīga izvēle, un joprojām ir zemāka darba samaksa (ES vidēji par 17,6 % 2007. gadā), un šie faktori ietekmē darba dzīves laikā gūtos ienākumus, sociālo drošību un pensijas un tā rezultātā nabadzības riska rādītāji ir augstāki, īpaši, personai aizejot pensijā. Sieviešu nabadzības riska rādītāji 2007. gadā bija augstāki (17 %) nekā vīriešu nabadzības riska rādītāji (15 %), un šī starpība bija īpaši izteikta gados vecākām personām (22 % sievietēm, salīdzinot ar 17 % – vīriešiem) un vientuļajiem vecākiem (34 %). Īpaši sarežģīta situācija ir tiem, kuri vairākkārt nonāk nelabvēlīgā situācijā. Visbeidzot jānorāda, ka ienākumu samazinājums (darba ņēmēju atlaišanas dēļ) smagāk skars māsaimniecības tajās valstīs, kur joprojām pārsvarā ir modelis, ka vīrietis ir ģimenes apgādnieks, tādējādi akcentēta nepieciešamība arī turpmāk atbalstīt tādu ģimenes modeli, kurā ienākumus gūst gan vīrietis, gan sieviete.

¹ OECD (2008). *Gender and sustainable development. Maximising the economic, social and environmental role of women.*

² Smith, M. (2009) *Analysis Note: Gender equality and recession, EGGE.*

Pievēršoties pašreizējai ekonomikas krīzei un tās ietekmei uz sievietēm un vīriešiem, jāņem vērā ilgtermiņa uzdevumi, kas skar dzimumu līdztiesību darba tirgū. Lai gan sieviešu izglītības līmenis pēdējos gados ir ievērojami palielinājies un augstākās izglītības iestāžu absolventu vidū sieviešu ir vairāk nekā vīriešu (59 % no visu specialitāšu absolventiem 2006. gadā ES), sievietes joprojām ir vairumā tādās nozarēs, kur tradicionāli ir lielāks sieviešu īpatsvars un zemāka darba samaksa (veselības un aprūpes pakalpojumi, izglītība utt.), un mazāk – vadošos amatos visās sabiedrības jomās. Nepietiekama aprūpes pakalpojumu pieejamība apgādājamām personām (bērniem, invalīdiem, veciem cilvēkiem), atbilstīgu, abiem vecākiem paredzētu atvaļinājuma veidu un elastīgu darba kārtības noteikumu trūkums bieži vien ir šķērslis sieviešu līdzdalībai darba tirgū vai nodarbinātībai pilnu darba laiku. Jānorāda, ka 2008. gadā 31,1 % sieviešu strādāja nepilnu darba laiku, bet vīriešu – 7,9 %. Ņemot vērā nodarbinātības līmeni, kas izteikts ar pilnas slodzes ekvivalentu, šajā ziņā atšķirība dzimumu starpā kopš 2003. gada ir samazinājusies ļoti nedaudz un deviņās dalībvalstīs pat palielinājusies.

Sievietes, kam ir bērni, strādā mazāk (nodarbinātības līmenis ir par 11,5 procentpunktiem zemāks) nekā sievietes, kam nav bērnu, turpretim vīrieši, kam ir bērni, strādā vairāk (+6,8 punkti) nekā vīrieši, kam nav bērnu. Šī spēcīgā vecāku stāvokļa ietekme uz līdzdalību darba tirgū ir saistīta ar daudzās dalībvalstīs pastāvošajām tradicionālajām dzimumu lomām un **bērna aprūpes iestāžu trūkumu**. Neraugoties uz to, ka dažos pēdējos gados saskaņā ar Eiropas mērķiem³ ir palielinājies bērna aprūpes pakalpojumu klāsts, to tvērums, īpaši attiecībā uz bērniem vecuma grupā līdz trijiem gadiem, daudzās dalībvalstīs vēl joprojām neatbilst šiem mērķiem. **Citu apgādājamo aprūpe** ir spēcīgi ietekmējusi sieviešu un vīriešu iespēju palikt darba tirgū, un šo problēmu ir saasinājusi iedzīvotāju novecošana. 2005. gadā vairāk nekā 20 miljoniem eiropiešu vecuma grupā no 15 līdz 64 gadiem (12,8 miljoniem sieviešu un 7,6 miljoniem vīriešu) bija aprūpes pienākumi pret apgādājamajiem, kuri ir pieaugušie. Šie aprūpes pienākumi ir iemesls zemajam sieviešu nodarbinātības līmenim vecuma grupā no 55 līdz 64 gadiem (36,8 % 2008. gadā, t.i., par 18,2 procentpunktiem mazāk nekā vīriešu nodarbinātības līmenis). Nepietiekami darba un ģimenes, un privātās dzīves saskaņošanas pasākumi var ietekmēt arī sieviešu un vīriešu lēmumu būt bez bērniem vai ierobežot bērnu skaitu, un šis ir problemātisks jautājums attiecībā uz iedzīvotāju novecošanu un turpmāko darbaspēka piedāvājumu, un tādējādi – ekonomisko izaugsmi. Valstīs, kur ir labvēlīgi bērna aprūpes, bērna kopšanas atvaļinājuma nosacījumi un elastīgi darba kārtības noteikumi, gan sieviešu nodarbinātības līmenis, gan dzimstības līmenis ir augstāki.

Pēdējos gados ES ir palielinājies tādu sieviešu skaits, kuras ir iesaistītas **lēmumu pieņemšanā** vai ieceltas vadošos amatos, taču politikas un ekonomikas jomās vara joprojām noteikti ir vīriešu rokās. ES vidēji tikai viena no pieciem valstu parlamentu deputātiem un valstu valdību ministriem ir sieviete, pat ja situācija dalībvalstu starpā atšķiras. Neliels progress bija panākts pēc Eiropas Parlamenta 2009. gada vēlēšanām, proti, sieviešu skaits Eiropas Parlamentā palielinājās no 31 % līdz 35 %. Rādītāji

³ Eiropadome 2002. gada martā, tiekoties Barselonā, aicināja dalībvalstis 'likvidēt kavēkļus sieviešu darbaspēka līdzdalībai un, ņemot vērā pieprasījumu pēc bērnu aprūpes iestādēm un ievērojot valstu nodrošināšanas modeļus, censties nodrošināt bērnu aprūpi līdz 2010. gadam vismaz 90 % bērnu no trīs gadu vecuma līdz skolas vecumam un vismaz 33 % bērnu vecumā līdz trim gadiem'.

ekonomikas nozarē nav tik pozitīvi, un, piemēram, no 10 valdes locekļiem Eiropas vadošajos uzņēmumos tikai viena ir sieviete un 3 % – valdes priekšsēdētājas.

2.2. Norises politikā un likumdošanā

Visā pasaulē 2009. gadu iezīmēja ekonomiskā un finanšu krīze, kas ietekmēja reālo ekonomiku un darba tirgus. ES 2008. gada beigās pieņēma Eiropas atveseļošanas plānu⁴, kurā ietverti pasākumi, kas vērsti uz sieviešu un vīriešu nodarbinātības saglabāšanu. Nodarbinātības jautājumiem veltītajā augstākā līmeņa sanāksmē 2009. gada maijā sprieda par krīzes ietekmi un par atbilstīgiem politiskiem risinājumiem. Eiropas Komisija ir ierosinājusi “Kopīgu apņemšanos nodarbinātībai”⁵, lai ierobežotu krīzes sociālo ietekmi uz nodarbinātību un, reaģējot uz krīzi, atzītu nepieciešamību pastiprināt dzimumu līdztiesību. Nesen veikta analīze par valstu reakciju uz krīzi apstiprina, ka pastāv līdztiesības politikas pasākumu apsūkuma vai šiem politikas virzieniem piešķirtā budžeta mazināšanās risks⁶. Daži dzimumu līdztiesības pasākumi ir atcelti vai atlikti, un iespējami samazinājumi publiskā sektora budžetā var negatīvi ietekmēt sieviešu nodarbinātību un līdztiesības veicināšanu. Tomēr laba prakse bija vērojama dažās dalībvalstīs, kuras sākušas programmas, lai atbalstītu aprūpes nozari⁷.

Sieviešu un vīriešu vienlīdzīgu iespēju padomdevēja komiteja ir pieņēmusi atzinumu par dzimumu perspektīvu, reaģējot uz ekonomikas un finanšu krīzi⁸, ieskaitot ieteikumus par dzimumu līdztiesību atveseļošanas pasākumos un ES stratēģijā 2020. gadam.

Zviedrijas prezidentūras laikā Padome ir pieņēmusi secinājumus⁹ par vērienīgo ieguldījumu, ko ar dzimumu līdztiesības politikas pasākumiem var sniegt ilgtspējīgai izaugsmei, nodarbinātībai un sociālai integrācijai, un par nepieciešamību stiprināt dzimumu dimensiju ES stratēģijā 2020. gadam. Padome uz ES prezidentvalsts sagatavotā ziņojuma pamata ir pieņēmusi arī secinājumus¹⁰ par Pekinas rīcības platformas īstenošanu.

Padome ir panākusi politisku vienošanos par priekšlikumu direktīvai, ar ko īsteno pārskatīto pamatnolīgumu ar Eiropas sociālajiem partneriem par bērna kopšanas atvaļinājumu¹¹. Tajā paredzēts palielināt bērna kopšanas atvaļinājuma ilgumu, noteikt, ka daļa tiesību uz šo atvaļinājumu nav nododama, lai mudinātu bērna tēvu izmantot bērna kopšanas atvaļinājumu, un darba ņēmējiem, kuri atgriežas darbā, piedāvāt tiesības pieprasīt uz noteiktu termiņu elastīgākus darba kārtības noteikumus. Padome ir panākusi arī politisku vienošanos par kopēju nostāju attiecībā uz ierosinātajiem grozījumiem direktīvā par to, kā piemērot vienlīdzības principu attieksmē pret pašnodarbinātajiem un līdzstrādājošajiem laulātajiem¹², un Eiropas

⁴ http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/104692.pdf.

⁵ COM (2009) 257, galīgā redakcija.

⁶ *Smith M. un Villa P. (2009), Gender equality, employment policies and the crisis in EU Member States, EGGE.*

⁷ *Idem.*

⁸ <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=2878&langId=en>.

⁹ Padomes dokuments 15488/09.

¹⁰ Padomes dokuments 15992/09.

¹¹ COM (2009) 410.

¹² COM (2008) 636.

Parlamentam un Padomei vēl jāvienojas par kopīgu dokumentu, bet šie ES likumdevēji patlaban apspriež priekšlikumu pārskatīt direktīvu par grūtniecības un dzemdību atvaļinājumu¹³. Komisija ir pieņēmusi ziņojumu par to, kā tiek piemērota 2002/73/EK¹⁴ par vienlīdzīgu attieksmi pret vīriešiem un sievietēm attiecībā uz darba iespējām, profesionālo izglītību un paaugstināšanu amatā, kā arī darba nosacījumiem. Īstenojot šo direktīvu, ir panākts progress, taču vairākās dalībvalstīs joprojām jācenšas pienācīgi transponēt šo direktīvu [valsts tiesību aktos].

Komisija ir pieņēmusi priekšlikumu Padomes pamatlēmumam par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu un cietušo aizsardzību¹⁵. Turklāt 2009. gads bija pirmais gads, kad īstenoja "Pamatnostādnes par vardarbību pret sievietēm un sieviešu visāda veida diskriminācijas apkarošanu", kurās sniegti norādījumi par stratēģijām, kas dalībvalstīm un ES jāīsteno ārējo pasākumu jomā, lai novērstu vardarbību, nodrošinātu cietušo [tiesību] aizsardzību un ierosinātu lietu pret personām, kas izdarījušas šādus noziedzīgus nodarījumus.

3. PROBLĒMAS UN POLITIKAS IEVIRZES

Dzimumu līdztiesība nav tikai daudzveidības un sociālā taisnīguma jautājums, tā ir arī priekšnoteikums ilgtspējīgas izaugsmes, nodarbinātības, konkurētspējas un sociālās kohēzijas mērķu sasniegšanai. Ieguldīšana dzimumu līdztiesības politikas pasākumos atmaksājas, jo tādējādi paaugstinās sieviešu nodarbinātības līmeni, sieviešu devums iekšzemes kopproduktam (IKP), nodokļu ieņēmumi un ilgtspējīgi dzimstības rādītāji¹⁶. Sieviešu un vīriešu līdztiesība ir izrādījusies ilgtspējīgs vecu un jaunu problēmu risinājums, tāpēc ir būtiski, ka dzimumu līdztiesība joprojām ir pamatelements ES stratēģijā 2020. gadam. Tādēļ dzimumu līdztiesības politikas pasākumi jāuzskata par ilgtermiņa ieguldījumu, nevis par īstermiņa izmaksām.

Politiskās reakcijas uz lejupslīdi var būt gan iespēja, gan potenciāls apdraudējums sieviešu nodarbinātībai un dzimumu līdztiesībai. Pastāv risks, ka pašreizējā lejupslīde kavēs progresu vai pat pasliktinās situāciju, ilgtermiņā ietekmējot ekonomikas, sociālas aizsardzības sistēmu, sociālās integrācijas un demogrāfijas ilgtspēju.

Efektīvi dzimumu līdztiesības politikas pasākumi jāuzskata par daļu no risinājuma pašreizējās krīzes pārvarēšanai, ar ko atbalsta ekonomikas atveseļošanu un spēcīgākas nākotnes ekonomikas izveidi. Ilgtspējīgas atveseļošanās un publiskā sektora finanšu stabilitātes pamats ir strukturālas reformas, kas vērstas uz darbaspēka līdzdalības palielināšanu¹⁷. Izrādās, ka ekonomiskās un sociālās attīstības nozīmē atmaksājas ieguldījumi sieviešu nodarbinātībā un ekonomiskajā neatkarībā un pasākumos, kuri veicina gan sieviešu, gan vīriešu darba un privātas dzīves līdzsvaru¹⁸.

¹³ COM (2008) 600/4.

¹⁴ COM (2009) 409.

¹⁵ COM(2009) 136, galīgā redakcija.

¹⁶ *Smith, M. un Bettio, F. (2008), Analysis Note: The economic case for gender equality, EGGE.*

¹⁷ Padomes dokuments 16214/09.

¹⁸ *Löfgren, A. (2009).*

3.1. Sinerģijas stiprināšana starp dzimumu līdztiesību un nodarbinātību, lai veicinātu atveseļošanos un noturīgu izaugsmi

Joprojām pastāvošās sieviešu un vīriešu nevienlīdzības likvidēšanu, izmantojot dzimumu līdztiesības pasākumus, var uzskatīt par faktoru, kas sekmē izaugsmi, un to nevar uzskatīt par izmaksām sabiedrībai. Ar dzimumu līdztiesību darba tirgū iespējams veicināt, ka dalībvalstis izmanto pilnu darbaspēka piedāvājuma potenciālu, īpaši ievērojot turpmāk gaidāmo [kvalificēta] darbaspēka trūkumu. Tā dos ieguldījumu arī sekmīgām politiskajām reformām nodarbinātības politikas jomās, ieskaitot elastdrošības stratēģijas.

- Kā daļa no pasākumiem jaunajā stratēģijā izaugsmei un nodarbinātībai, kura jāpieņem 2010. gadā, ir neatlaidīgi centieni novērst dzimumu nevienlīdzības nodarbinātībā un pastiprināt šos pasākumus tā, lai ievērojami mazinātu atšķirības attiecībā uz nodarbinātību, darba samaksu un iesaistīšanos lēmumu pieņemšanā, izveidojot labākas darba vietas, kā arī mazinot darba tirgus segregāciju un nabadzības risku.
- Pakāpeniskai darba samaksas atkarībā no dzimuma atšķirību samazināšanai un to cēloņu novēršanai joprojām jābūt prioritātei¹⁹. Rīkojoties šajā jomā, jāiesaista visas attiecīgās personas un jāapvieno visi pieejamie instrumenti, ieskaitot pašreizējo tiesību aktu efektīvu īstenošanu, darba samaksas sistēmu pārredzamu novērtēšanu, izpratnes veicināšanu un stereotipu apkarošānu, kā arī amatu klasifikāciju pārskatīšanu.
- Ar nodokļu un pabalstu sistēmām jāparedz finanšu stimuli, lai sievietes un vīrieši iesaistītos darba tirgū, paliktu tajā un [attiecīgā gadījumā] atgrieztos darbā. Ja nepieciešams, šajās sistēmās būtu jāizdara reformas, lai novērstu finansiāli nelabvēlīgus faktorus attiecībā uz tādu personu līdzdalību darba tirgū, kuras ģimenē ir mazāk atalgots pelnītājs, un lai sievietēm un vīriešiem nodrošinātu vienādu ekonomisko neatkarību, ievērojot arī iespēju iegūt tiesības uz pensiju, vienlaikus nodrošinot aizsardzību tiem, kam ir netipiska karjera.
- Lai ierobežotu ekonomiskās krīzes negatīvās sekas attiecībā uz sieviešu un vīriešu vienlīdzīgu līdzdalību darba tirgū, politikas veidotājiem sava politiskā reakcija būs jābalsta uz darba tirgus analīzi, kurā aplūkoti jutīgi dzimumu līdztiesības jautājumi, kā arī uz sistemātisku dzimumu ietekmes noteikšanu un novērtējumu. Investīcijas sociālajā infrastruktūrā var būt pozitīvs faktors, un ar tām iespējams ietekmēt ekonomikas atveseļošanos.

3.2. Atbalsts sieviešu un vīriešu darba un privātās, un ģimenes dzīves saskaņošanai

Gan sievietēm, gan vīriešiem labs darba un privātās dzīves līdzsvars ir atkarīgs no modernas darba organizācijas, piemērotu un kvalitatīvu aprūpes pakalpojumu pieejamības un no vienlīdzīga ģimenes un mājāsaimniecības pienākumu sadalījuma. Darba un ģimenes dzīves saskaņošanas iespēja tieši ietekmē sieviešu nodarbinātību un situāciju darba tirgū, ienākumus un ekonomisko neatkarību visos dzīves ciklos. Būtisks uzdevums ir koncentrēt uzmanību uz politikas pasākumiem un stimuliem, lai

¹⁹ COM (2007) 424.

mudinātu vīriešus vairāk uzņemties aprūpes un ģimenes pienākumus. Politikas pasākumos jāņem vērā arī tas, ka joprojām palielinās mājsaimniecību skaits, kurās ir vientuļie vecāki un kuras vada galvenokārt sievietes.

- Joprojām saskaņā ar Eiropas mērķiem jācenšas pilnveidot un jānostiprina piemēroti, pieejami un kvalitatīvi bērnu un citu apgādājamo aprūpes pakalpojumi. Pilnībā būtu jāizmanto struktūrfondu un EAFRD²⁰ potenciāls kvalitatīvu pakalpojumu finansēšanā.
- Eiropas sociālo partneru nolīgums par bērna kopšanas atvaļinājumu²¹ liecina par progresu šajā jomā. Vīrieši jāmudina līdzvērtīgi sievietēm uzņemties bērna kopšanas pienākumus, un darba vietās jāatzīst gan sieviešu, gan vīriešu nepieciešamība pēc darba un ģimenes dzīves līdzsvara.
- Ekonomikas lejupslīde nebūtu jāizmanto kā iemesls, lai palēninātu progresu darba un ģimenes dzīves saskaņošanas jomā un samazinātu aprūpes pakalpojumiem un atvaļinājuma kārtības nodrošināšanai paredzēto budžetu, kas īpaši skar sieviešu piekļuvi darba tirgum.
- ES likumdevējiem steidzami jāpieņem priekšlikumi, kuros pārskatītas abas direktīvas²² par grūtniecības un dzemdību atvaļinājumu un pašnodarbinātu sieviešu tiesībām.

3.3. Sociālās integrācijas un dzimumu līdztiesības veicināšana

Sievietēm ir lielāks nabadzības risks nekā vīriešiem, un tas ir skaidrojams daļēji ar to, ka sievietēm ir zemāki ienākumi, sievietes pārsvarā ir nodarbinātas mazvērtīgākos amatos un nedrošākās darba attiecībās, un sievietes veic aprūpes pienākumus bez atlīdzības. Nabadzība īpaši skar sievietes, kuras atrodas nelabvēlīgā situācijā, piemēram, vientuļās mātes, gados vecākas vientuļas sievietes, invalīdes, kā arī imigrantes un mazākumtautību pārstāves. Romu sievietes ir īpaši pakļautas sociālās atstumtības riskam.

- Kvalitatīva pilna laika nodarbinātība ir labākā garantija pret nabadzību un sociālo atstumtību. Lai efektīvi nodrošinātu stabilu saikni ar darba tirgu, būtiski ir izstrādāt un īstenot politikas pasākumus, ieskaitot piekļuvi atbalsta pakalpojumiem, kuri atbilst attiecīgajām sieviešu un vīriešu vajadzībām.
- Sevišķi ekonomikas lejupslīdes laikos, kad nabadzīgi cilvēki atrodas situācijā, kad pastāv risks slīgt arvien lielākā nabadzībā, īpaša uzmanība būtu jāveltī to grupu aizsardzībai, kuras saskaras ar daudzējādiem nelabvēlīgiem faktoriem, un tam, lai nodrošinātu šo grupu integrāciju sabiedrībā.
- Saistībā ar 2010. gadu, kas ir Eiropas gads cīņai pret nabadzību un sociālo atstumtību, būtiski ir plānotos pasākumos risināt dzimumu līdztiesības problēmas.

²⁰ Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai.

²¹ COM (2009) 410.

²² COM (2008) 636 un COM (2008) 637.

3.4. Ar dzimumu saistītas vardarbības novēršana un izskaušana

Ar dzimumu saistītās vardarbības upuri ir galvenokārt sievietes. Ir aprēķināts, ka visā ES vismaz divas no desmit sievietēm pieaugušas personas dzīves laikā ir piedzīvojušas fizisku vardarbību, un apmēram, viena no desmit sievietēm ir bijusi pakļauta seksuālai vardarbībai²³. Lielāko daļa šo vardarbības aktu savā tuvākajā sociālajā vidē izdara vīrieši, visbiežāk sievietes dzīvesbiedrs vai bijušais partneris. Neraugoties uz cilvēciskajām ciešanām, šāda vardarbība izraisa arī sociālas un finansiālas sekas, radot lielas izmaksas veselības nozarei, sociālo pakalpojumu nozarei, policijai, tiesas iestādēm un darba tirgum.

- Jāpastiprina centieni pilnveidot preventīvas metodes, lai cīnītos pret vardarbību, kas saistīta ar dzimumu, ieskaitot cilvēku tirdzniecību seksuālai izmantošanai un ekspluatācijai darbā²⁴. Novērst visu veidu ar dzimumu saistītu vardarbību – tas ir būtisks uzdevums, kam nepieciešama izglītība, apmācība, izpratne, ieskaitot sadarbību starp sociālajiem dienestiem, veselības nozares darbiniekiem, policiju un tiesas iestādēm.
- Ir vajadzīga mērķtiecīga rīcība, ieskaitot tiesību aktu pieņemšanu, lai likvidētu ierasto vai tradicionālo kaitīgo attieksmi un paradumus, ieskaitot sieviešu dzimumorgānu sakropļošanu, agras un piespiestas laulības un noziedzīgus nodarījumus saistībā ar goda aizstāvēšanu.
- Lai gan dati ir ierobežoti, konstatējumi liecina, ka vardarbība dzimuma dēļ ekonomiskās krīzes laikos palielinās, un galvenokārt to sekmē stress un bailes zaudēt darbu²⁵. Prioritāte jāpiešķir vardarbības izskaušanai un investīcijām sieviešu atbalsta pasākumos, tā lai pieaugoša vardarbība nekļūtu par vienu no krīzes slēptajām sekām.

3.5. Dzimumu līdztiesības jomā uzņemto saistību pārvēršana darbībā un rezultātos

Dzimumu līdztiesību var īstenot tikai tad, ja ir stingra un skaidra apņemšanās augstākajā politiskajā līmenī – Eiropas iestāžu, valdību vai sociālo partneru līmenī. Progresam ir nepieciešams, lai apņemšanos pārvērstu rīcībā, izmantojot efektīvus īstenošanas mehānismus un struktūras. Būtiski ir, lai dzimumu līdztiesība kļūtu par redzamu aspektu un centrālo jautājumu politikā un plānošanā, un lai, veidojot politiku, dzimumu līdztiesība kļūtu par vēl efektīvāku instrumentu.

- Lai panāktu turpmāku progresu dzimumu līdztiesības jomā, gan ES, gan dalībvalstu līmenī jāatbalsta spēcīga apņemšanās, izmantojot Eiropas Komisijas ceļveža sieviešu un vīriešu līdztiesībā²⁶, Eiropadomes pieņemtā Eiropas Dzimumu

²³ Eiropadome (2006), Pret sievieti vērstās vardarbības apkarošana.

²⁴ Komisija ir pieņēmusi priekšlikumu Padomes pamatlēmumam par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu un cietušo aizsardzību, (COM (2009) 136).

²⁵ Lubrani, O., (2009) *The world economic and financial crisis: What will it mean for gender equality, UNIFEM.*

²⁶ COM (2006) 92.

līdztiesības pakta²⁷ un Dzimumu līdztiesības pasākumu programmas, par ko vienojās Eiropas sociālie partneri²⁸, rezultātu kontroles stratēģiju.

- Ir nepieciešami labāki mācību un resursu palielināšanas pasākumi, kas vērsti uz politikas veidošanā iesaistīto personu pārliecināšanu un kuri dotu tām iespēju attiecīgajās atbildības jomās iekļaut dzimumu perspektīvu un novērtēt politikas pasākumu ietekmi uz sievietēm un vīriešiem. Tālab nepieciešama arī dzimumu statistikas, rādītāju, instrumentu un rokasgrāmatu pilnveidošana, ieskaitot labas prakses apmaiņu.
- Gan sievietes, gan vīriešiem jāuzņemas atbildība par dzimumu jautājumiem un jābūt pārliecinātiem par ieguvumiem, ko sabiedrībai kopumā sniedz efektīvi pasākumi dzimumu līdztiesības jomā. Turpmākam progresam būtiska ir arī labāka sinerģija starp politikas pasākumiem un instrumentiem.

4. SECINĀJUMI

Ņemot vērā ieguldījumu, ko ilgtspējīgai izaugsmei, nodarbinātībai, konkurētspējai un sociālajai kohēzijai var dot dzimumu līdztiesība, Komisija uzskata, ka dzimumu dimensija jāpastiprina visās Lisabonas stratēģijas turpmākajās daļās.

Komisija aicina Eiropadomi mudināt dalībvalstis nekavējoties reaģēt uz šajā ziņojumā izklāstītajām problēmām, jo īpaši:

- pastiprināt dzimumu dimensiju visā ES stratēģijā 2020. gadam, ieskaitot efektīvāku dzimumu līdztiesības principa izmantošanu un īpašus pasākumus un mērķus attiecībā uz dzimumu līdztiesības Eiropas nodarbinātības stratēģijā;
- mazināt atšķirības darba samaksā atkarībā no dzimuma, izmantojot īpašas stratēģijas, ar kurām apvieno visus pieejamos instrumentus, attiecīgā gadījumā arī mērķus;
- nodrošināt, ka daudzveidība biržas sarakstos iekļauto sabiedrību valdēs sekmē līdzsvarotu un uz ilgtermiņa mērķiem orientētu lēmumu pieņemšanas vidi, un ka sievietes tiek iedvesmotas iesaistīties šādu sabiedrību valdē;
- uzlabot gan sieviešu, gan vīriešu darba un privātās dzīves saskaņošanas pasākumus, ieskaitot ar ģimenes iemesliem saistītu atvaļinājumu piešķiršanu, aprūpes pakalpojumus, elastīgus darba kārtības noteikumus, un mudināt uz privātas un ģimenes dzīves pienākumu līdztiesīgu sadali, lai sekmētu gan sieviešu, gan vīriešu pilna laika nodarbinātību;
- pastiprināt centienus, lai novērstu un apkarotu vardarbību dzimuma dēļ;
- nodrošināt, ka politikas pasākumos uzmanība tiek pievērsta sievietēm, kuras atrodas īpaši nelabvēlīgā situācijā, piemēram, sievietēm, kuras nodarbinātas

²⁷
²⁸

http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/89013.pdf.
<http://www.etuc.org/r/704>.

nedrošās darba vietās, gados vecākām darba ņēmējām, vientuļajām mātēm, invalīdēm, migrantēm un mazāktautību pārstāvēm, un romu sievietēm;

- nodrošināt, ka dzimumu perspektīva tiek integrēta, Eiropas un valstu līmenī reaģējot uz lejupslīdi un ņemot vērā, ka sievietes un vīriešus krīze ietekmē dažādi;
- atjaunot saistības, ko dalībvalstis uzņēmas Eiropas Dzimumu līdztiesības paktā, un pastiprināt partnerību un sinerģiju starp Eiropas iestādēm, sociālajiem partneriem un pilsonisko sabiedrību.